

"YOSH ILMİY İJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

JEYN EYR ROMANINIŃ JAS ÓSPIRIMLERDE JÁMIYETLIK SANA HÁM ÁDEP-İKRAMLILIQ PIKIRLEWDI RAWAJLANDIRIWDAGI TÁRBIYALIQ ROLI

Naimova Zuxra Kairatdinovna

Ájiniyaz atındađı NMPI Mektepke shekemgi bilimlendiriw kafedrası oqıtıwshısı

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15635541>

Annotaciya. *Bul maqalada Sharlotta Bronteniń "Jeyn Eyr" romanınıń jas óspirimlerde jámiyetlik sana-sezim hám ruwxıy pikirlewdi rawajlandırıw bađdarındađı imkaniyatları úyreniledi. Teńsizlik, gender roller hám ádep-ikramlılıq mashqalaların úyreniw arqalı roman tilekleslik, ádillik hám durılıqtı xoshametleydi. Izertlewde bas qaharmannıń xarakteri hám gúrriń elementleri ádep-ikramlılıq pikirlew hám sociallıq xabardarlıqtı rawajlandırıwğa xizmet etetuđını, sonday-aq, pedagoglar hám ata-analar ushın romannan jaslardı tárbiyalawda paydalanıwdıń ámeliy jolları kórsetip ótilgen. Jeyn Eyr búgingi oqıw ortalıında ádep-ikramlılıq tárbiyasınıń qúdiretli quralı bolıp qalmaqta.*

Tayanış sózler: *Jeyn Eyr, jámiyetlik sana-sezim, ádep-ikramlılıq pikirlew, óspirimlik dáwiri, tárbiyalıq potencial.*

Kirisiw. Sharlotta Bronteniń "Jeyn Eyr" romanı tek ğana ádebiy klassika emes, bálkim kúshli tárbiyalıq qural esaplanadı. XIX ásirde jazılğan bul shıǵarmada ádep-ikramlılıq, sociallıq ádillik, genderlik rol hám páklik sıyaqlı áhmiyetli temalar óz kórinisin tapqan hám bul roman jas óspirimlerdeń rawajlanıwı ushın oǵada áhmiyetli. Pedagoglar hám psixologlar ádebiyattıń jas oqıwshılardıń ádep-ikramlılıq hám sociallıq qádiriyatların qalıplestiriwdegi rolin bargan sayın kóbirek tán almaqta. Bul maqalada Jeyn Eyr óziniń qaharmanları, temaları hám gúrrińleri arqalı jas óspirimlerde jámiyetlik sana-sezim hám ádep-ikramlılıq pikirlewdi qalıplestiriwi haqqında sóz etiledi.

Jeyn Eyr haqqında sóz etiwden aldın ádebiyattıń ádep-ikramlılıq hám sociallıq rawajlanıwdađı rolinıń teoriyalıq tiykarın túsiniw alıw kerek. Ádebiyat jámiyet normaları hám individual qádiriyatlardı sáwlelendiriwshi ayna sıpatında hár qıylı kózqaraslar hám qarama-qarsılıqlardı basnan keshiriw imkaniyatın beredi. Kolbergtiń ádep-ikramlılıq rawajlanıw basqıshlarına muwapıq, óspirimlik dáwiri insanıń ádalat hám ádep-ikramlılıq haqqında abstrakt pikirlewdi qalıplestire baslaydı. Ádebiy tekstler, ásirese, ádep-ikramlılıq, qıynshılıqqa bay romanlar ádep-ikramlı pikirlewge shaqıratuđın anıq jađdaylardı beredi. Bunnan tısqarı, Vigotskiydiń sociallıq rawajlanıw teoriyasında óspirimlerdeń biliw hám sociallıq jetilisiwinde sociallıq óz ara tásir hám mádeniy qurallar - ádebiyatta áhmiyetli ekenligi atap

"YOSH ILMİY İJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

ótilgen. Sonín ushın Jejn Eyr sıyaqlı romanlar kewil bildiriw, sın kózqarastan pikirlew hám etikalıq qararlar qabil etiwdi rawajlandırıwshı mádeniy qural bolıp xızmet etedi [5].

Jejn Eyrdiń eń kózge taslanatuǵın ózgeshelikleriniń biri sociallıq teńsizliklerdi tereń sınaǵa alıwında bolıp tabıladı. Romanda Viktoriya dáwirindegi Angliyanıń qatań klasslıq strukturaları hám gender rolleri sáwlelendirilgen, sonín menen birge, bas qaharmannıń tájiriybeleri hám qádiriyatları arqalı olarǵa qarsı shıǵılǵan. Jejn Eyr kámbaǵal jetim qız bolıp, zulımlıq hám kemsitiwshilik penen ajıralǵan jámiyette jasaydı. Onıń sayaxatı arqalı kitap oqıwshıları kámbaǵallıq, hayal-qızlarǵa qoyılǵan sheklewler, barlıq jerde tarqalǵan klasslıq kóz-qaraslardıń gúwası boladı. Sonday-aq, roman jas óspirimlerde jámiyetlik normalarǵa gúman menen qarawǵa shaqırıw arqalı jámiyetlik sananı rawajlandırıwǵa shaqıradı. Bunnan tısqarı, Jejniniń Xelen Berns hám Berta Meyson sıyaqlı basqa marginallastırılǵan qaharmanlarǵa miyrim-shápáátliligi empatiya hám sociallıq xabardarlıqtı rawajlandıradı. Nátiyjede, Jejn Eyr óspirim oqıwshılarǵa ózleriniń sociallıq kontekstlerinde teńlik, ádillik hám insan qádiri máseleleri haqqında pikir júrgiziw ushın katalizator wazıypasın atqaradı [3, 1343-1346].

Jámiyetlik sana-sezimnen tısqarı, Djeyn Eyr óspirimlerdeń ádep-ikramlılıǵınıń rawajlanıwına úlken úles qosıp, hár qıylı ádep-ikramlılıq mashqalalardı ózinde jámlegen quramalı qaharmanlardı kórsetedi. Jejniniń ózi morallıq bekkemlik hám ózin-ózi ańlawdıń úlgesi esaplanadı. Ol romannıń basınan ayaǵına shekem durıslıq, mártlik, shıdamlılıq sıyaqlı paziyletlerin bárqulla kórsetip keledi. Mısalı, onıń nekese bar ekenin bilgennen keyin Rochester mırzanı taslap ketiw haqqındaǵı qararı onıń jeke azaplarına qaramastan, ádep-ikramlılıq principlerine sadıqlıǵın sáwlelendiredi. Bunnan tısqarı, romandaǵı qarama-qarsı obrazlar, misalı, miyrimsiz missis Rid hám kúshli, biraq natuwrı Rochester jas óspirimlerde hár qıylı etikalıq kózqaraslardı beredi. Bul hár túrlilik oqıwshılardı ádep-ikramlılıq tańlawlar hám aqıbetlerde sın kózqarastan bahalawǵa shaqıradı. Bunnan tısqarı, Jejniniń ishki monologları hám ádep-ikramlılıq pikirleri oqıwshılarǵa onıń qararlarınıń tiykarın túsiniw imkaniyatın beredi, bul bolsa reflektiv ádep-ikramlılıq pikirlewdi rawajlandırıwǵa járdem beredi. Jáne bir áhmiyetli ólshem - romannıń keshirim hám juwapkershilik haqqındaǵı izertlewleri. Jejniniń keshirimi hám morallıq tásiri arqalı Rochesterdiń aqır-aqıbetinde azat bolıwı ádep-ikramlılıq minez-qulıqtıń ózgertiwshi kúshin kórsetedi. Jejn Eyrdegi minez-qulıq hám morallıq mashqalalardıń óz-ara tásiri jas óspirimlerde insan

"YOSH ILMİY İJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

tábiyatınıń qıyınshılıqların hám kúndelikli turmısta ádep-ikramlılıq minez-qılıqlardıń áhmiyetin túsiniwge járdem beredi.

Jeyn Eyrdegi Sharlotta Bronte bayanlaw usılı romannıń tárbiyalıq potencialın jáne de arttıradı. Birinshi betten bayanlaw Jeynniń pikirleri hám sezimlerine tikkeley kiriw imkaniyatın beredi, jas oqıwshılardıǵa onıń morallıq gúresleri hám sociallıq baqlawları menen jaqınnan shuǵıllanıw imkaniyatın beredi. Usı ráwiyatlıq jaqınlıq qaharman menen ózligin anıqlawǵa, aqıl-násiyatları tásirsheń etiwge xızmet etedi. Bunnan tısqarı, "qızıl bólme" sıyaqlı anıq súwretlewler hám simvolikalıq elementlerdiń qollanıwı oqıwshılardı tereńirek mánilerdi úyreniwge hám keńirek sociallıq máseleler ústinde pikir júrgiziwge shaqıradı. Jeyn ómiriniń hár qıylı basqıshların kórsetetuǵın romannıń epizodlıq qurılısı jas óspirimlerdeń rawajlanıw basqıshların sáwlelendiriw, súwretlengen tájiriylar óz-ara baylanıstırıw hám ózlestiriwdi ánsatlastıradı. Bunnan tısqarı, Bronte realistlik temalar menen birge gotika elementlerin de qollanıwı óspirim oqıwshılardı ózine tartatuǵın emocionallıq kúsh payda etedi. Usı kombinaciya nátiyjeli ádep-ikramlılıq hám sociallıq bilim alıw ushın áhmiyetli bolǵan turaqlı dıqqat hám tereńirek biliw jumısın qollap-quwatlaydı.

Juwmaqlaw. Sharlotta Bronteniń "Jeyn Eyr" romanı óspirimlerde jámiyetlik sana-sezim hám ádep-ikramlılıq pikirlewdi rawajlandırıw ushın kúshli imkaniyatlarga iye. Onda sociallıq ádalatsızlıq hám ádep-ikramlılıq mashqalalarınıń súwretleniwi ádillik, páklik hám miyrim-shápáát haqqında pikir júrgiziwge shaqıradı. Romandı bilimlendiriw hám shańaraqlıq oqıwǵa integraciyalaw arqalı jas oqıwshılardıń ruwxıy hám sociallıq ósiwin qollap-quwatlawımız múmkin. Jámiyet rawajlanıp barǵan sayın Jeyn Eyr oyshıl, juwapker shaxslardı qalıplestiriw ushın mángilik qollanba bolıp qalmaqta.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Abdullaeva, Nargiza. "DISCRIPTION OF WOMEN IN THE NOVEL "JANE EYRE" BY SHARLOTTE BRONTE." *Scientific Bulletin of Namangan State University* 1.4 (2019): 243-245.
2. Baisov, Ahmad, and Dildora Hasanova. "'JANE EYRE" ROMANI VA UNDAGI FEMINISTIK G 'OYALAR (CHARLOTTE BRONTE)." *Central Asian Academic Journal of Scientific Research* 3.1 (2025): 121-125.
3. Gulbahor, Yorqinova, Olimboyeva Gulira'no, and Shokirova Shahrizoda. "XIX ASRDA AYOL MUSTAQILLIGI VA MUHABBAT ORTASIDAGI KURASH." *Hamkor konferensiyalar* 1.14 (2025): 1343-1346.
4. Kandilatxan, Iusupova. "'Jeyn Eyr" asarining o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonidagi muammolar." *Journal of universal science research* 3.4 (2025): 135-138.

"YOSH ILMYIY IJODKORLAR: SHARLOTTA BRONTENING "JEYN EYRE" ASARI ASOSIDA"

mavzusidagi ilimiy maqolalar to'plami

5. Kareem, Bekhal B. "Self-Reformation in Charlotte Brontë's novel Jane Eyre: A Moral Approach." *3rd International Conference on Language and Education*. Cihan University-Erbil, 2023.